

En minnesdag över Vikarbygårdens förfäder

Detta år, 2009, kallar man för ett märkesår i olika sammanhang. För min familj och släkt på pappas sida är detta år också ett märkesår: Det är exakt 150 år sedan farmor Brita föddes och 140 år sedan farfar Olof föddes.

Min pappa, Nils Bergstrand, föddes i Vikarbyn i Rättviks kommun. Vikarbyn har räknats till en av de största byarna i Sverige. Där växte han upp tillsammans med sin två år yngre syster Karin och föräldrarna Steger Olof Andersson och Jones Brita Andersdotter. Alla deras förfäder, tillbaka till mitten av 1600-talet, har bott och verkat inom ett och samma område, Västbygge fjärding, som ligger i västra delen av Rättviks socken.

Det är inte så konstigt då att, som historien förtäljer, när dalmasen skulle köpa en jordglob frågade han efter *e' litte kula me' bara Dalarna på*. Det var först i mina farföräldrars generation, i mitten på 1800-talet, som man började röra sig utanför detta begränsade område.

Det är mina farföräldrar och deras familjer som särskilt ska uppmärksammas detta år, ty det är precis 150 år sedan farmor Brita föddes och 140 år sedan farfar

Brita och Olof Bergstrand med barnen Nils och Karin.

Vikarbygården.

Claes-Göran Bergstrand.

Söndagsskolefest på Bergstrandsgården 1934.

Olof föddes, och de gifte sig på nyårsaf-ton år 1894, för 115 år sedan. De kom då att bosätta sig i farmors barndomshem som hette Jonesgården på den tiden. Men i samband med giftermålet tog de efternamnet Bergstrand och därför kom deras gård att kallas för Bergstrands-gården. Där tillbringade jag och mina två äldre bröder vår barndoms somrar på 40- och 50-talet, och från den tiden har jag många fina minnen. Denna gård heter numera Vikarbygården och ägs av Dalabaptisterna och drivs, sedan 50 år tillbaka, som deras distrikts- och campinggård.

Farmor Britas uppväxt

I Britas familj föddes nio syskon – sex var äldre än Brita och två var yngre. Den äldsta brodern Anders dog redan när han var sju år och de två näst äldsta

flyttade till Stockholm och blev militärer. Britas bror Erik fick bara leva i fem år och den yngsta brodern, Jon, flyttade till Minnesota i USA när han var 18 år. En yngre syster flyttade till Stockholm och gifte sig, men kom tillbaka till Vikarbyn när hon blivit änka.

Av nio syskon blev bara Brita och två systrar kvar i Vikarbyn, där de gifte sig och bildade familjer. Men hennes båda systrar, Kerstin och Anna, blev änkor vid 32 respektive 43 års ålder. Anna blev ensam med tre små söner 1897, och hon var då helt utfattig. Men farmor, som ännu inte hade några egna barn, (hon hade fött ett dött pojkfoster året innan) tog hand om dem i sitt hem där de fick bo under en period. Hon tog också hand om andra släktingars barn periodvis. Det var nog typiskt för henne, ty farmor var, som jag uppfattade henne, en lugn, stabil

och jordnära människa som ville vara till hjälp för sina medmänniskor. Och hon var en genuin dalkulla. Det tog sig bl.a. uttryck i att hon alltid var klädd i sock-endräkten, vardag som söndag.

Vandringskullor

Brita och hennes äldre syster Anna var båda s.k. vandringskullor. Det var en mycket vanlig sysselsättning för unga kvinnor i Dalarna under senare delen av 1800-talet, inte minst i Rättviksbygden. Alla fick inte arbete i hembyarna, och för att kunna försörja sig och sin familj vandrade man på våren, ofta till Stockholmstrakten, för att arbeta i trädgård eller på kyrkogård. Senare på höstkan-ten vandrade man tillbaka hem till sin by igen. Detta kallades för att vara på herr-arbete, en slags föregångare till senare tiders "masrally".

➔ Farmor Brita var 20 år när hon började arbeta som trädgårdskulla hos en häradshövding i Ingarö på Värmdö. Där var hon i fjorton somrar, vilket måste ha inneburit att hon var borta från hemmet långa perioder under hela 1880-talet. Anna arbetade som trädgårdskulla hos fabrikör Max Siewert (Siewerts Kabelverk) på hans sommarställe i Roslagen, det som sedermera blev den kända semestergården Höstsol.

Farfar Olofs uppväxt

Olof föddes i en småbrukarfamilj som förde ett ganska strävsamt liv. Det hade varit två svåra nödår i stora delar av Sverige strax innan han föddes, och det kom också att påverka hans familj under uppväxtåren. Farfar var äldst i en syskonskara på fem systrar och två bröder. Tre av systrarna föddes och dog under loppet av fem år. Detta skedde då föräldrarna var utanför Uppsala och arbetade.

Så han växte upp med en sju år yngre bror och två ännu yngre systrar.

Farfar var målare och redan vid tjugofem års ålder begav han sig till Stockholm för att arbeta under vinterhalvåret. Detta måste ju ha inneburit att det inte fanns så många tillfällen för honom att träffa farmor som var på Värmdö under sommarhalvåret. Men jag förmodar att de i alla fall måste ha träffats på baptisternas möten.

Frikyrkorörelsen

I mitten av 1800-talet tog frikyrkorörelsen fart i Sverige, och i början var det främst baptisten som "bröt ny mark" runt om i landet. Redan i början på 1850-talet fanns det baptister i norra Dalarna – och den första baptisten i Rättvik döptes år 1868. Året därpå firades nattvard i ett baptisthem för första gången i Rättviks socken vilket är precis 140 år sedan.

Både farfar och farmor var de första i sina familjer och släkter som blev baptister, så i den meningen var de pionjärer. Brita kom först till "insikt" och döptes i oktober 1887, troligtvis i baptisternas kapell i Altsarbyn, ca 5 km söder om Rättvik. Det var en väg på ca 15 km från Vikarbyn, så Vikarbyfolket hade en lång kyrkväg. Det blev tre mil till fots, med spark eller möjligen hästskjuts för att vara med på ett möte. Olof döptes strax före jul 1890 i Stockholms femte baptistförsamling, Elim, den församling som jag själv döptes i 72 år senare. De var båda givetvis döpta som barn, men när de gifte sig 1894 anmälde de sig som tillhörande Baptistsamfundet. Då skrev prästen en anmärkning i kyrkboken, "valt att kalla sig baptister". De tillhörde därmed den första generationens baptister i Vikarbyn.

Rättviks baptister

De kom att engagera sig i Rättviks Baptistförsamling som hade börjat sin verksamhet med några få medlemmar redan år 1870. Men genom olika meningar i vissa trosfrågor splittrades gemenskapen (främst var det syndfrihetsläran som Helge Åkesson lärde). Det dröjde fram till år 1884, då församlingen nybildades, innan baptisten tog fart i bygden. Budskapet spreds snabbt genom möten i byskolorna runt om i socknen och även i hemmen.

I Vikarbyn hade baptisterna sina möten i Godtemplarlokalen, och 1890 kunde man köpa lokalen och bildade då en egen dotterförsamling till Rättviks baptistförsamling. Där blev farfar och farmor engagerade och var med i ledningen som valda diakoner.

Det var inte vanligt med kvinnliga diakoner på den här tiden, så även i detta avseende var Brita en pionjär. Olof hade flera förtroendeuppdrag i församlingen. Som diakon besökte han medlemmarna i deras hem, ledde möten ibland och var också en lekmanpredikant. En pastorskollega, som hade växt upp i Rättvik, sa till mig vid ett tillfälle att jag, som predikant, var väldigt lik farfar i mitt livliga sätt att tala!

Farmor och farfar samlade också människor hemma i sitt kök där de höll bönemöten. På somrarna hade församlingen

Familjen Bergstrand vid Bergstrandsvägen.

sina stora söndagsskolefester i björk-
hagen på Bergstrandsgården. Försam-
lingen i Vikarbyn drev egen verksamhet
i 20 år innan den upplöstes 1911 och man
gick tillbaka till moderförsamlingen.
Under denna tid växte församlingen och
det döptes där ca 80 personer.

Flera av Brita och Olofs familjemed-
lemmar lät döpa sig och blev medlemmar
i församlingen under denna tidsperiod.
Båda Britas systrar som blivit änkor,
tillhörde nu församlingen. Och Olofs
föräldrar, samt brodern Anders med fru,
och hans ena syster Kristina med make,
kom också att tillhöra baptistförsam-
lingen. De två sistnämnda blev senare
pingstvännen och anslöt sig till pingst-
församlingen i Vikarbyn.

Det var tillväxt även i församlingen
i Rättvik, som hade sin storhetstid på
1910- och 20-talen. Under den perioden
döpte man 241 respektive 122 männis-
kor. Och även om en del flyttade och
blev utslutna från församlingen hade
den sitt största medlemsantal 1920–21
med 350 medlemmar. Det är alltså 125
år sedan denna församling bildades,
som farmor och farfar tillhörde ända
tills de dog i början av 1950-talet. När
Brita Bergstrand dog var hon 93 år och
baptistförsamlingens äldsta medlem. I
65 år tillhörde hon församlingen och var
en trogen och hängiven kristen.

Min familj

Min pappa, Nils Bergstrand, född 1898,
och hans syster Karin följde i föräldrar-
nas spår och blev baptister i unga år. De
döptes samtidigt 1914 i Rättvik och blev
medlemmar i baptistförsamlingen där
för precis 95 år sedan.

Karin förblev trogen församlingen
hela livet, och även sin hembygd där hon
arbetade som distriktssköterska. Pappa
flyttade till Stockholm när han var 19
år, och förblev också baptist hela sitt liv.
Han gifte sig med Anna-Stina och fick
tre söner, varav jag är den yngsta. Min
familj bodde i Rotebro, två mil norr om
Stockholm, mellan åren 1933 och 1965.

Vikarbygården

Farfar och farmors önskan var att deras
gård skulle få fortsätta att vara en mötes-
plats för kristen verksamhet efter deras

bortgång. Och så har det blivit. Efter
att mestadels ha stått tom under några
år i mitten på 1950-talet såldes gården
till Dalabaptisternas distriktsförening,
och då bytte man namn på gården till Vi-
karbygården. Under 50 år har den varit,
och fortsätter att vara, flitigt använd som
lägergård, gudstjänst- och campingplats
av människor från både när och fjärran.

1984 flyttade man baptistkapellet från
Vikarbyn, med pompa och ståt, och ställ-
de upp det på lägergården. Man drog
hela huset på en lastbilstrailer, under
stor uppmärksamhet från allmänheten
och till och med riksmidia uppmärksam-
made händelsen.

Även om gården drivs med en kristen
prägel står den också öppen för kultu-
rella program av olika slag, som t.e.x.
”Musik vid Siljan.” Vikarbygården är
idag den enda baptistiska verksamhet
som bedrivs i Rättviksbygden. Baptist-
församlingen i Rättvik upplöstes i bör-
jan av 1990-talet och de medlemmar som
fanns kvar anslöt sig då till andra frikyr-
kor i samhället.

En del av min släkt, i min generation,
finns kvar i Vikarbyn, och ett barnbarn
till min farfars bror Steger Anders, dri-
ver fortfarande Stegers Bilverkstad som
Steger startade 1929 tillsammans med
sina två söner.

Minnesdag

Minnesdagen på Vikarbygården, sönda-
gen den 2 augusti, blev en mycket lyckad
och härlig dag. Solen strålade över hela
Siljansbygden och jag kunde lätt minnas
tiden då jag som liten pojke lekte där på
gården. Hela min familj, så när som på
äldsta barnbarnet och min äldsta brors
familj, var samlade, tillsammans tio vux-
na och sex barn plus en hund.

Redan på lördagen gjorde vi som fa-
milj en rundtur i Vikarbyn och några av
de angränsade byarna. Vår guide var
den kände hembygdsman Hans-Erik
Åkerman i Vikarbyn, som kunde berätta
om var farfar och farmor tidigare hade
bott och var de gick i skolan o.s.v. Det
blev en mycket givande eftermiddag.

På söndagen hade de släktingar som
finns kvar i bygden, och övriga som haft
intresse för Vikarbygården, bjudits in
att närvara. Vi började vår minnesdag

med gudstjänst i gårdens kapell, då jag
predikade och min fru Ulla, vår son och
vår måg medverkade med textläsning,
musik och sång. Kapellet var i det när-
maste fullsatt, vilket innebar drygt sju-
tio personer.

Fyra av mina släktingar med respek-
tive makar och barn deltog under dagen.
Dessa hade jag inte träffat på över 50
år. En av dem, f.d. skräddaren Martin
Tångh, kusin till min pappa, är med sina
90 år den äldsta släktingen. Några av
mina lekkamrater från förr kom också
med, vilket blev en stor överraskning för
mig, bl.a. Karin som jag bärgade hö till-
sammans med. Vi har haft ett gott öga till
varandra, något av en sommarförälskel-
se, som vi glatt påminde varandra om.

Efter gudstjänsten drack vi alla kaffe
tillsammans, och jag försökte hinna med
att prata med så många som möjligt om
gamla tider hos farfar och farmor. Det
blev många blandade minnen som ut-
byttes denna dag. Jag hade också gjort
i ordning ett bildgalleri med släkttavlor
över farfars och farmors närmaste släkt
där några av de närvarande fanns med
på bilderna. Det blev mycket uppskattat.

Så avslutade vi dagen med att hela
min familj ställde upp sig för fotogra-
fering runt vägs skylten som bär namnet
Bergstrandsvägen. Därefter återvände
vi, glada och tacksamma, till Stockholm
där alla i familjen bor, utom vår son och
hans familj som numera bor utanför Gö-
teborg.

Vikarbygården är en sommaröppen
camping- och lägergård och ligger invid
väg 70 på västra sidan av Vikarbyn. Har
du vägarna förbi är du välkommen att
stanna till vid denna förtjusande vy över
Siljansbygden. 🌳

Källor:

- Rättviks församlingsböcker.
- Rättviks Baptistförsamlings arkivmaterial.
- Rättviksfolk i rörelse, av Perols Greta Aglert.
- Skriftserien Vikarbyn förr och nu.
- Veckoposten.

Claes-Göran Bergstrand
medlem 39529

Frågor

Vilket släktforskningsprogram använder du? Vilka är de bästa programfunktionerna?

Vilka andra fritidsintressen har du? Rekommendera några favoriter inom litteratur- och underhållningsområdet? Vilken är din favoritmat och favoritårstid?

Var i Sverige finns din släkt? Har du andra intressanta släktforskningsresultat att berätta för oss? Har du kört fast eller har något annat problem med någon släktgren?

Jag har använt DISGEN 8.2 sedan jag började med släktforskning.

Mina största fritidsintressen är släktforskning och oljemålning.

Jag tycker om bruna böner med fläsk. Och när det gäller musik tycker jag bäst om klassiskt, storbandsjazz och gospel.

Spännande resmål är små isolerade byar i Indien och Kenya.

Bästa TV-serie är *Törn fåglarna*.

Jag startade brett på både fars och mors sida. Min mormor och hennes släkt kom från området runt Tidån i Västergötland. Morfars släkt visste jag inget om. Nu vet jag att hans släktlinje bakåt går via Västernärke över Värmland och Norge ner till Tyskland. Från hans morfar och bakåt var de alla glasblåsare.

På morfars farmors sida fanns den kända upptäcktsresanden Sven Hedin (samtida med morfar), ett rykte som i min forskning blivit besannat.

Under detta år har jag koncentrerat forskningen på farfar och farmors sida, vilket har resulterat i en minnesdag och släktträff i somras på Vikarbygården i Hedemora.

Claes-Göran Bergstrand, 68 år, bor i Hässelby i Västra Stockholm. Han är pensionerad pastor. Han har släktforskat i 2 år och varit medlem i DIS sedan 2007.